

ΣΥΝΕΔΡΙΟ: ΕΞΥΠΝΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

« Ανάδειξη της έννοιας των Έξυπνων Κοινοτήτων για την Δικτύωση, την Συνεργασία και την Ενδυνάμωση των φορέων της τοπικής κοινότητας»
Σαλαμίνα, 2 Σεπτεμβρίου 2025

Η έννοια των “Έξυπνων Κοινοτήτων” στην Ευρωπαϊκή Πολιτική Αγροτικής Ανάπτυξης

*Παναγιώτης Πάτρας,
Εμπειρογνώμονας στις Ευρωπαϊκές Πολιτικές Αγροτικής Ανάπτυξης*

Άξονες παρουσίασης

1. Η εξέλιξη της έννοιας των Έξυπνων χωριών και η θεσμική ολοκλήρωση σε ευρωπαϊκό επίπεδο: 2014 μέχρι σήμερα.
2. Προσπάθεια ορισμού της έννοιας των «Έξυπνων Χωριών».
3. Διερεύνηση της έννοιας των «Έξυπνων Χωριών» (διακυβέρνηση, οφέλη, προϋποθέσεις εφαρμογής, προβλήματα, χρηματοδότηση).
4. Συμπεράσματα .

2014 - 2017

- Προγράμματα Αγροτικής Ανάπτυξης ΕΕ (2014-2020)
- Διακήρυξη Cork 2.0
- Πρόγραμμα συνεργασίας ESPON 2020 (European Spatial Planning Observation Network)

2017-2020

- Ευρωπαϊκή Δράση για τα Έξυπνα χωριά
- ΕΔΑΑ (ENRD of DGAgri) - Θεματική Ομάδα για τα Έξυπνα χωριά / Smart Villages Portal
- Πιλοτικό Πρόγραμμα Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου / Έξυπνα Κοινωνικά Οικολογικά χωριά
- Διακήρυξη Venhorst-Hol/ Διακήρυξη Bled-SI / Διακήρυξη Anora-SP
- Ellivuori - FL/ Διακήρυξη για το Δίκτυο των Έξυπνων Χωριών «Smart Village Network Declaration»

2019-2023 - 1η Προπαρασκευαστική Δράση για τα Έξυπνα χωριά

“Smart Rural 21”

- Υποστήριξη 21 αγροτικών κοινοτήτων για την εκπόνηση στρατηγικών Έξυπνων Χωριών και την υλοποίηση έξυπνων δράσεων (π.χ. ενέργεια, ψηφιακές υπηρεσίες, μεταφορές, επιχειρηματικότητα κλπ.).
- Ανάπτυξη εργαλείων (οδηγοί, χάρτες, παραδείγματα, έξυπνων λύσεων, μέθοδοι εφαρμογής, κλπ)
- Προτάσεις για την καλύτερη μελλοντική υποστήριξη των αγροτικών κοινοτήτων

2020-2024 - 2η Προπαρασκευαστική Δράση για τα Έξυπνα χωριά

“Smart Rural 27”

- Εστίαση στις δυνατότητες υποστήριξης των ΚΜ για στρατηγικές Έξυπνων Χωριών – μέσω της ΚΑΠ, της πολιτικής συνοχής και άλλων πολιτικών της ΕΕ (π.χ. Πράσινη Συμφωνία, Βιοποικιλότητα, ενέργεια, μεταφορές κλπ.)
- Διαδραστικό εργαλείο με πρωτοβουλίες Έξυπνων Χωριών / Εμβληματικές πρωτοβουλίες (Lighthouse examples)
- Πιλοτικό Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Έξυπνων Χωριών (με τη λειτουργία ομάδων εργασίας για την ανταλλαγή τεχνογνωσίας και εμπειρίας)

Έξυπνα χωριά: Προσπάθεια Ορισμού (μιας Μεθόδου)

- **Κοινότητες** σε αγροτικές περιοχές που χρησιμοποιούν **καινοτόμες λύσεις** για να βελτιώσουν την **ανθεκτικότητά** τους, αξιοποιώντας τις **τοπικές δυνάμεις** και **ευκαιρίες**,
- Βασίζονται σε μια **συμμετοχική προσέγγιση** για την ανάπτυξη και την **εφαρμογή στρατηγικών** προκειμένου να **βελτιωθούν** οι οικονομικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές συνθήκες τους,
- Ιδίως με την κινητοποίηση **λύσεων** (εδραιωμένων στην **εντοπιότητα** και που μπορούν να δημιουργήσουν **αξία** και **οφέλη** για την κοινότητα), συμπεριλαμβανομένων αυτών που προσφέρονται από τις **ψηφιακές τεχνολογίες**,
- Επωφελούνται από **συνεργασίες** και **συμπράξεις** με άλλες **κοινότητες** και **φορείς** σε αγροτικές και αστικές περιοχές,
- Οι **στρατηγικές** μπορούν να βασιστούν σε **υπάρχουσες πρωτοβουλίες** και μπορούν να χρηματοδοτηθούν από διάφορες δημόσιες και ιδιωτικές πηγές,

Πηγή: Πιλοτικό έργο: *Smart Eco-social Villages* (Έξυπνα οικο-κοινωνικά χωριά), Τελική αναφορά, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2019.

Βασικά συστατικά μιας Στρατηγικής Έξυπνου Χωριού

- Ανταπόκριση σε **τοπικές προκλήσεις**, **αξιοποίηση τοπικών** πλεονεκτημάτων και **ευκαιριών**
- **Μακροπρόθεσμη σκέψη** και όχι με γνώμονα το έργο ή τη χρηματοδότηση
- **Καινοτόμες και σύγχρονες λύσεις**
- **Συμμετοχική προσέγγιση & τοπική δέσμευση**
- Είναι σημαντικό οι **στρατηγικές** να είναι απλές αλλά.. **ολιστικές** (ακόμα και μικρής κλίμακας)
- ... όχι **ένα έργο ή μια δράση** ή μια οποιαδήποτε χρηματοδότηση / εστίαση στον **σκοπό**

Πηγή: Smart Rural 21 project ([Smart Rural Areas – in the 21st Century \(smartrural21.eu\)](http://SmartRuralAreas—inthe21stCentury/smartrural21.eu))

Οφέλη από την εφαρμογή στρατηγικών Έξυπνου Χωριού

- ❖ Δίνει στις κοινότητες τον **πρώτο λόγο** για την **ανάπτυξη της περιοχής** τους και **δομεί την ικανότητά** τους να αντιμετωπίζουν **προκλήσεις** διαμορφώνοντας μεγαλύτερη **συνοχή** στις **προοπτικές ανάπτυξης** και επενδύσεων στις δικές τους περιοχές
- ❖ Αποδεικνύει τη **δέσμευση των κοινοτήτων στην ανάπτυξη** της περιοχής με έργα που είναι πιο πιθανό να ολοκληρωθούν και να καλύψουν **ουσιαστικές ανάγκες** τους και όχι απλώς να «κυνηγήσουν» μια οποιαδήποτε διαθέσιμη χρηματοδότηση
- ❖ **Δεσμεύει τις κοινότητες** να προσδιορίσουν τις **ανάγκες** τους , ξεκινώντας με **έργα μικρής κλίμακας**, μπορεί όμως στην πορεία να δημιουργήσει **μεγαλύτερα και πιο φιλόδοξα** έργα
- ❖ Δημιουργεί **δυνατούς αναπτυξιακούς δεσμούς** στο **εσωτερικό** της κοινότητας (ενδογενώς) αλλά και **δεσμούς με άλλες κοινότητες/περιοχές** (αγροτικών ή/και αστικών), δίνοντας την ευκαιρία απόκτησης εμπειριών , καλών πρακτικών και απόκτησης ικανοτήτων

Διάφορα μοντέλα διακυβέρνησης ενός Έξυπνου Χωριού

- **Χαρισματικός Δήμαρχος** ο οποίος ηγείται της διαδικασίας, με ισχυρό όραμα για την περιοχή του ή/και εμπλέκει την τοπική κοινότητα στη λήψη αποφάσεων.
- **Τοπικές ηγετικές προσωπικότητες**, οι οποίες ασκούν **επιρροή** στην κοινότητα.
- **Τοπικός επαγγελματικός παράγοντας** με **στενούς δεσμούς** με την τοπική κοινότητα.
- **Τοπικές οργανώσεις, φορείς, ενώσεις** κυρίως εθελοντικού χαρακτήρα.
- **Ύπαρξη τοπικού αναπτυξιακού μηχανισμού** ικανού να παίξει τον ρόλο του «**Επισπεύδοντα Φορέα**»

[Πηγή: Preparatory action - Publications Office of the EU \(europa.eu\)](http://europa.eu)

Προβλήματα που δυσκολεύουν τη δυνατότητα μετάβασης των χωριών σε έξυπνα χωριά

- **Έλλειψη** απαραίτητων **ψηφιακών υποδομών** και **υπηρεσιών** στους μικρούς Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.).
- **Απουσία εμπειρίας** και **τεχνογνωσίας** του ανθρώπινου δυναμικού των τοπικών φορέων και των κατοίκων (τοπικοί ενδιαφερόμενοι) σε ζητήματα έξυπνων χωριών,
- **Έλλειψη ευαισθητοποίησης** και **επιμόρφωσης** των τοπικών ενδιαφερομένων και υποβοήθησης των μικρών ΟΤΑ στον **σχεδιασμό της στρατηγικής έξυπνου χωριού** από κατάλληλους εξωτερικούς τεχνολογικούς και συμβουλευτικούς φορείς, ερευνητικά κέντρα, πανεπιστήμια, εταιρίες τοπικής αυτοδιοίκησης και ιδιωτικές εταιρίες.
- **Απουσία συμμετοχής** των μικρών ΟΤΑ σε **κατάλληλα Ευρωπαϊκά προγράμματα** και χρηματοδοτικής στήριξης της στρατηγικής για την τοπική ανάπτυξη.

Πηγή : ΕΕΤΑΑ μελέτη / ΤΑ ΕΞΥΠΝΑ ΧΩΡΙΑ - ΟΡΙΣΜΟΣ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ - ΚΑΛΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΣΤΗΝ Ε.Ε. - Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ

Στήριξη για την εφαρμογή μεθόδου Έξυπνων Χωριών - Απόκτηση δεξιοτήτων

- **Ανάπτυξη ικανοτήτων για στρατηγικό σχεδιασμό:** υποστήριξη της κοινότητας να αναπτύξει μια έξυπνη στρατηγική προσέγγιση -με συμμετοχικό τρόπο όσο το επιτρέπει το τοπικό πλαίσιο.
- **Ανάπτυξη ικανοτήτων των τοπικών κοινοτήτων:** Κινητοποίηση του τοπικού πληθυσμού με καινοτόμες μεθόδους, με ιδιαίτερη έμφαση στην κινητοποίηση των νέων.
- **Υποστήριξη για την ανάπτυξη ιδεών έργων/εξειδικευμένη γνώση :** Οι αγροτικές κοινότητες πρέπει να ενθαρρύνονται να είναι ανοιχτόμυαλες σε νέες μεθόδους και ιδέες.
- **Υποστήριξη στον εντοπισμό της σωστής πρόσβασης** στη χρηματοδότηση (Rural Toolkit)
- **Υποστήριξη για δικτύωση & ανταλλαγές εμπειριών:** Εθνικά Αγροτικά Δίκτυα, Έξυπνα Χωριά Task Forces,
- **Απόκτηση ικανοτήτων σε όλα τα επίπεδα:** εθνικό, περιφερειακό, τοπικό επίπεδο. Αλληλεπίδραση

Πηγή: Smart Rural 21 project

Πιθανές πηγές ευρωπαϊκής χρηματοδότησης των Έξυπνων Χωριών

- **ΚΑΠ και ΕΓΤΑΑ** - Κανονισμός (ΕΕ) 2021/2115 (Σημεία 32, 78, 83, 84, / Άρθρο 73 'Επενδύσεις', Άρθρο 77 Συνεργασία: προετοιμασία και υλοποίηση στρατηγικών έξυπνων χωριών ή/και **LEADER**
- **Ταμείο Αλιείας**: υποστήριξη της οικονομικής και κοινωνικής ζωτικότητας των παράκτιων κοινοτήτων
- **Πολιτική συνοχής**, στόχος πολιτικής 5 για την περίοδο 2021-2027: μια πιο κοντινή Ευρώπη, που στηρίζει τις τοπικές αναπτυξιακές στρατηγικές και προωθεί τη **βιώσιμη ανάπτυξη** μέσω της εφαρμογής ολοκληρωμένων στρατηγικών που αναπτύσσονται σε τοπικό επίπεδο. (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ+)
- **ΕΤΠΑ** (άρθρο 10, Κανονισμός 2021/1058) ιδιαίτερη προσοχή για τις **μειονεκτούσες περιοχές** και περιοχές, ιδίως τις **αγροτικές περιοχές** και τις περιοχές που υποφέρουν από **σοβαρά και μόνιμα φυσικά ή δημογραφικά μειονεκτήματα**
- Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία (**Interreg**) στο πλαίσιο της περιφερειακής πολιτικής
- Άλλα χρηματοδοτικά μέσα **τομεακών στρατηγικών** (ενέργεια, κινητικότητα, δεξιότητες)
- **Horizon Europe**

Διαπιστώσεις - Συμπεράσματα

- Η ιδέα των Έξυπνων Χωριών προσπαθεί να **βρει λύσεις** για ένα ευρύ φάσμα **προκλήσεων** των αγροτικών περιοχών: ερήμωση, γήρανση πληθυσμού, μετανάστευση νέων, έλλειψη υπηρεσιών (μεταφορές, υγεία, στέγαση, εκπαίδευση), χαμηλός βαθμός συνδεσιμότητας.
- Είναι δύσκολο να κριθεί η «**έξυπνάδα**» μιας κοινότητας: **έξυπνες** και **καινοτόμες** λύσεις, με αντίκτυπο στην κοινότητα και **συμμετοχική προσέγγιση** είναι κλειδιά στην εφαρμογή της μεθόδου.
- Προϋποθέτει το άνοιγμα προς **νέες** και **δημιουργικές** προσεγγίσεις, που θα οδηγήσουν σε μια **πραγματική αλλαγή για την κοινότητα**.
- **Χρειάζεται την στήριξη των τοπικών κοινοτήτων** για την κατάρτιση της **στρατηγικής** και τη συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού.
- Ανάγκη για **ανάπτυξη ικανοτήτων** και **εμπύχωση** της διαδικασίας.
- Διευκολύνει την αναζήτηση **ευρωπαϊκής** και **εθνικής** χρηματοδότησης.

Πηγή: Smart Rural 21 project

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΠΟΛΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΟΧΗ ΣΑΣ!

*Παναγιώτης Πάτρας,
Εμπειρογνώμονας στις Ευρωπαϊκές Πολιτικές Αγροτικής Ανάπτυξης*